

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук Тильчика В'ячеслава В'ячеславовича на дисертаційне дослідження Шинкар Тетяни Ігорівни «Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід», подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

У різні часи, зокрема й із самого зародження держави як феномену суспільно-політичного устрою життя людей, право на здійснення правосуддя розглядалося носіями влади як особлива функція і частина державного суверенітету. При цьому судові функції державної влади, як правило пов'язані із законодавчими функціями: держава в особі призначеного нею судді здійснює правосуддя, яке ґрунтується на застосуванні законів, прийнятих цією ж державою. Незважаючи на те, що у конституціях сучасних держав формально закріплено розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, функціональне та організаційне їх виокремлення одна від одної і проголошено верховенство права, значний часовий проміжок залежності судової та законодавчої влади від одного і того ж носія – держави, викликає й понині осторогу та недовіру до правосуддя у цілому. Наведене обумовило рефлекторний пошук альтернативних способів розв'язання спорів, до яких належить і медіація. При цьому варто наголосити, що судовий захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб є основним державним засобом гарантування їх додержання та захисту від порушень і протиправних посягань, особливо коли йдеться про порушення з боку самої держави в особі уповноважених органів. Право на судовий захист є безпосереднім і визнається фундаментальним принципом правової держави. Гарантуючи державний і передусім судовий захист прав та інтересів,

Конституція України одночасно закріплює право кожного захищати свої права і свободи у будь-який незаборонений спосіб, що додатково актуалізує медіацію, як найпоширеніший серед відомих, так званих, альтернативних.

Приналежно, що у сучасному розумінні медіація як спосіб (форма) розв'язання спорів (конфліктів) почала розвиватися у країнах англосаксонської правової системи, а пізніше отримала визнання у всьому світі. У широкому контексті розвиток такого способу вирішення спорів можна розглядати як показник стану громадянського суспільства, правової держави та демократії. Орієнтація України на пріоритет «цінностей» Європейського співтовариства ілюструє надзвичайну актуальність дослідження виконаного Тетяною Ігорівною.

Дисертаційне дослідження на тему: «Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід», у вступі якого ґрунтовно аналізуються усі складові, що визначають сутність вирішуваного здобувачем наукового завдання, варто визнати актуальним, очікуваним, а його результати – затребуваними юридичною наукою та практикою.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується й тим, що воно виконане відповідно до низки положень документів концептуального та стратегічного значення, серед яких: Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Концепції адміністративної реформи України, затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98, законів України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про запобігання корупції», «Про судовий збір», «Про судоустрій та статус суддів»; Указів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020»», «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки».

Окремо слід звернути увагу на те, що робота проведена в розрізі наукових напрямів ВНЗ, в якому вона виконана – Навчально-науковому

інституті права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», а також відповідає напряму наукової діяльності профільної кафедри – адміністративного та інформаційного права, зокрема її науково-дослідній роботі «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний номер 0116U004099).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій.

Обґрунтованість і достовірність основних положень рецензованої праці забезпечено коректним застосуванням пізнавального потенціалу системи філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг емпіричного матеріалу. Зокрема, загальнонауковий діалектичний метод, що сприяв розгляду і дослідженню проблеми в єдності її соціального змісту та юридичної форми і здійсненню системного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду застосування медіації в адміністративному судочинстві.

Логічна побудова дисертації, достовірність отриманих висновків та результатів, які можуть стати підґрунтям для подальшого вивчення окреслених у ній проблем, наукова виваженість у викладенні матеріалу заслуговують високої оцінки.

Дисертація Шинкар Т.І., будучи цілісним, завершеним дослідженням, актуальним для адміністративно-правової науки і практики, з глибокою зацікавленістю буде сприйнята як науковим співтовариством, політиками, експертами, практичними працівниками, судьями, так і пересічними громадянами. Обраний предмет дослідження, інструментарій та отримані результати можуть бути віднесені до пріоритетних наукових завдань сьогодення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації також забезпечується такими чинниками –

широкою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, критичним аналізом матеріалів правозастосовної практики, веденням коректної полеміки, вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила автору повністю виконати поставлені перед собою завдання та досягти мети дисертації.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці адміністративного права самостійним завершеним комплексним науковим дослідженням в якому переосмислюється проблематика застосування медіації, як альтернативного способу розв'язання спорів в адміністративному судочинстві України з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду окремих розвинених країн світу, а також у якому сформульовано низку нових наукових положень та висновків, які характеризують особистий внесок дисертанта.

Праця привертає увагу не лише своєю нагальністю, комплексністю, а й певними особливостями. По-перше, високим теоретико-методологічним рівнем, значним поглибленням уже відомих проблем дослідження медіації в Україні.

Авторка достатньо уваги приділяє ретроспективі розвитку альтернативних способів здійснення правосуддя, зокрема й на теренах України (сторінки 29-33 дисертації), що надає першому підрозділу дисертації (сторінки 29-46 дисертації) специфічного контексту становлення питання розвитку медіації. При чому, поза увагою здобувача не залишилися питання зарубіжного досвіду застосування вказаного способу вирішення конфліктів, зокрема й з носіями владних повноважень, які виступають суб'єктами судового адміністративного процесу (сторінки 45-46 дисертації).

Схвальної оцінки заслуговує і положення, у якому дисертантка здійснила спробу охарактеризувати медіацію, як категорію публічного права, відмежувавши при цьому такий спосіб вирішення конфліктів від інших видів

правовідносин, що регулюються галузевими науками (сторінки 48-52 дисертації). Загалом науковий пошук автора окремо охоплює і такий важливий напрям як аналіз теоретико-методологічних підходів до дослідження досвіду застосування медіації, що дало можливість пізнати сутність такого явища та встановити практичну цінність його існування (сторінки 46-55 дисертації).

На підтримку заслуговує положення щодо дослідження сутності та змісту юридичного конфлікту та правового спору. Вказана теза додатково аргументує доцільність запровадження такого суб'єкта як медіатор, оскільки, як вірно зазначає автор, вирішення юридичного спору не завжди тягне за собою завершення юридичного конфлікту. Така розбіжність може мати місце в силу того, що юридичний спір є правовою формою вираження юридичного конфлікту, при цьому сам юридичний конфлікт за своєю соціальною природою є набагато глибшим змістовним явищем. З огляду на це, навіть бездоганне з точки зору права розв'язання спору (усунення юридичних розбіжностей) може бути проведено без урахування позаправових складових конфліктних відносин і суб'єктивних інтересів сторін, що в кінцевому підсумку може зашкодити усуненню того протиріччя, яке перебуває в основі юридичного конфлікту (сторінка 69 дисертації).

Об'єктивним варто визнати аналіз проведений автором щодо визначення недоліків запровадження медіації (сторінки 92-93 дисертації), до яких віднесено, до прикладу, те, що при проведенні медіації не викликає впевненості професіоналізм медіатора, у порівнянні із суддівським, тим більше що медіатор, як передбачається, повинен виступати як фахівець відразу в декількох сферах, що на практиці призводить до неприйнятної поверховості знань в кожній із таких. Однак, це свідчить про складність вирішуваного наукового завдання.

Аналіз змісту міжнародних документів і документів міжнародних організацій, в тому числі в частині закріплених в них визначень поняття «медіація» і механізмів стимулювання інтеграції медіації в національні

законодавства держав, дозволив Тетяні Ігорівні підтвердити високе значення, що надається на міжнародному рівні медіації – яка має істотний потенціал скорочення числа конфліктних ситуацій і робочого навантаження на судові інстанції, скорочення тривалості, зниження фінансових витрат і полегшення процедур розв'язання спорів в публічно-правовій сфері (сторінка 159 дисертації).

Цінним видається висновок про те, що альтернативне вирішення спорів передбачає активне використання сторонами юридичного конфлікту стратегії компромісу і (або) стратегії співпраці в управлінні юридичним конфліктом, що видається особливо цінним, з метою узгодження їх інтересів. У зв'язку з цим, пропозиція судді про проведення альтернативних процедур буде актуальною і навіть необхідною у тому випадку, якщо існують передумови, які свідчать про можливість визнання сторонами інтересів один одного і здатності сторін на вчинення взаємних поступок або досягнення взаємовигідної угоди (сторінка 183 дисертації).

Окремо слід погодитися з положенням щодо особливостей використання в діяльності судів (зокрема адміністративних) способів альтернативного вирішення спорів, зокрема, коли сторони юридичного спору, керуючись принципом диспозитивності, мають намір або згодні припинити (врегулювати або вирішити) взаємні розбіжності іншим шляхом, аніж той, що нині передбачений нормативно-визначеною процедурою КАС України (сторінка 185 дисертації).

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Отримані результати можуть бути використані та вже використовуються, що підтверджується відповідними довідками про впровадження результатів дисертаційного дослідження:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки актуальних проблем застосування медіації в адміністративному судочинстві та адаптації вітчизняної нормативної бази у цій сфері до вимог Європейського Союзу;

– *правотворчості* – для подальшого розвитку адміністративно-правового регулювання медіації в адміністративному судочинстві;

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності практичної діяльності адміністративних судів щодо запровадження медіації в адміністративному судочинстві на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду;

– *навчальному процесі* – під час проведення занять із навчальних дисциплін «Адміністративний процес» та «Адміністративне судочинство».

Повнота викладання наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення і висновки дисертації викладено у 13 наукових публікаціях, з них 5 статей, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, 1 з яких входять до збірника, включеного в наукометричну базу даних «Index Copernicus», 1 – в зарубіжному науковому виданні, у 6 тезах доповідей на науково-практичних заходах, 1 наукова стаття у періодичному виданні, яке не включено до переліку фахових на момент публікації.

Автореферат дисертації відповідає змісту та повністю відображає основні результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Зауваження та дискусійні положення.

Водночас, поряд із здобутками автора, слід відмітити, що окремі положення дисертації є дискусійними, потребують додаткових роз'яснень і уточнень з огляду на сучасний стан та перспективи розвитку правової теорії і законодавчої бази. Серед таких вважаю за необхідне звернути увагу на наступні:

1. У підрозділі 2.1 дисертаційної роботи (сторінки 59-60) автор проводить достатньо ґрунтовне дослідження понять «юридичний конфлікт» та «юридичний спір», при цьому зазначає, що останнє поняття це зовнішній,

безпосередньо пов'язаний з правом, прояв юридичного конфлікту, що становить своєрідну правову форму його вираження, з чим варто погодитись. Однак, предметом адміністративного судочинства є вирішення судом публічно-правових спорів, специфіка яких залишилася поза науковим пошуком дослідниці. Для більш коректного сприйняття перспектив запровадження медіації в адміністративному судочинстві доцільно було б пояснити, які особливості природи публічно-правових спорів можуть бути враховані з метою їх вирішення шляхом, пов'язаним із запровадженням альтернативних способів розв'язання спорів загалом.

2. На сторінці 75 дисертації здобувачем робиться висновок, що використання в діяльності судів (зокрема адміністративних) способів альтернативного вирішення спорів можливо в тих випадках, коли сторони юридичного спору, керуючись принципом диспозитивності, згодні вирішити спір (конфлікт). Таке положення заслуговує схвальної оцінки, оскільки в науці адміністративного права констатується необхідність розвитку засобів і заходів, притаманних диспозитивному методу публічно-правового регулювання, що означає встановлення правової можливості альтернативного вибору учасниками таких відносин варіантів поведінки у межах закону. Така можливість реалізується, зокрема в адміністративних договорах, якими визначається спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону. З урахуванням цього, пояснення потребує позиція дослідниці щодо можливості використання адміністративного договору як форми альтернативного вирішення публічно-правового спору в адміністративному судочинстві.

3. На сторінці 109 дисертаційного дослідження автор, визначаючи переваги медіації порівняно із судовим розглядом, наголошує на можливості забезпечення принципу «необмеженості в часі процедури медіації»,

пояснюючи це тим, що на час проведення медіації провадження у справі зупиняється, а наслідком цього є зупинка перебігу процесуальних строків розгляду справи. Є дискусійним визнання цінності названого «принципу» в інтерпретації автора, оскільки у випадку зупинки перебігу процесуальних строків розгляду справи в адміністративному судочинстві, спричинить надмірне затягування розгляду її по-суті. Фактів такого затягування необхідно уникати, оскільки процесуальні строки як фактор упорядкування провадження в адміністративному судочинстві потребують виваженого ставлення до їх продовження чи скорочення, з урахуванням того, що їх порушення є одним із найбільш поширених.

4. Дисертаційне дослідження лише виграло, у разі якби, автор більш ґрунтовно дослідив питання запобігання «корупційним проявам», які пов'язані із запровадженням медіації в адміністративному судочинстві України, як альтернативного способу розв'язання юридичних спорів.

Окреслені зауваження стосуються переважно дискусійних питань, розглянутих у дисертаційному дослідженні і не впливають на теоретичну та практичну цінність роботи, на рівень наукової новизни її результатів.

Висновок

Дисертаційне дослідження Шинкар Тетяни Ігорівни за темою: «Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій у повному обсязі, системно та логічно викладено матеріал, отримані нові результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у комплексній науковій розробці концептуально-теоретичних та прикладних проблем застосування медіації в адміністративному судочинстві на основі зарубіжного досвіду та вітчизняної практики.

Дисертаційне дослідження «Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід» виконане на належному науковому рівні, повністю відповідає за своїм змістом,

теоретичним рівнем, науковою обґрунтованістю, новизною та оформленням вимогам пунктам 9, 11, 13 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а також вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Шинкар Тетяна Ігорівна заслуговує на присвоєння вченого ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права

і процесу та митної безпеки

Університету ДФС України

В.В. Тильчик

тасидчуя:
упФС України
О.А. Среда
20__р